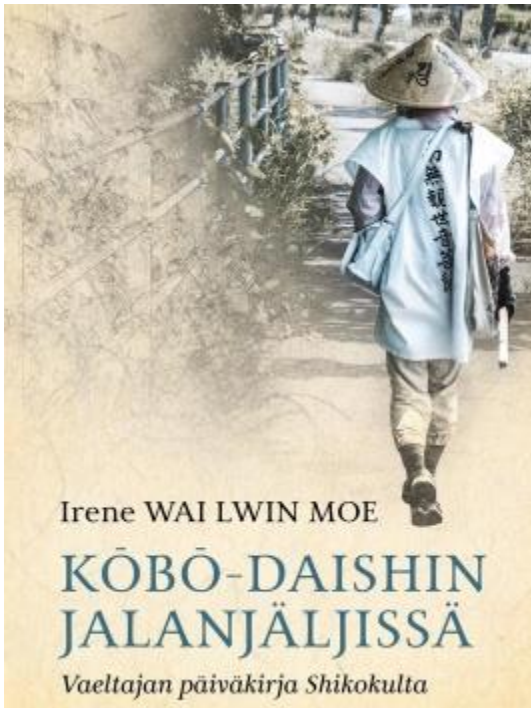

Ruumiin ja mielen pyhiinvaelluksella Japanissa

Teuvo Laitila
Itä-Suomen yliopisto

Irene Wai Lwin Moe 2021. *Kōbō-daishin jalanjäljissä. Vaeltajan päiväkirja Shikokulta.* Helsinki: Basam Books, 441 s.

Japanista on julkaistu suomeksi suhteellisen paljon kirjallisuutta. Japanin uskontoelämää käsittelevä kirjallisuus on kuitenkin kristittyjen lähetystyöntekijöiden kuvausten lisäksi keskittynyt shintolaisuuteen ja zenbuddhalaisuuteen. Muista uskonnoista tai buddhalaisista koulukunnista on julkaistu hyvin vähän.

Kaakkois- ja itäaasian taiteen ja kulttuurin tuntijan Irene Wai Lwin Moen teos *Kōbō-daishin jalanjäljissä* on kiinnostava avaus esoteeriseksi kutsuttuun shingonbuddhalaisuuteen. Teosta on vaikea luokitella tarkoin. Yhtäältä kyse on shingonbuddhalaisuuden ja sen perustajan, munkki Kūkain (k. 835 jaa.) eli Suuren dharman opettajan (Kōbō-daishin), yleistajuisesta esittelystä. Toisaalta teos on johdatus Kōbō-daishihin liittyvään 1 200 kilometrin pituiseen pyhiinvaellusreittiin, joka käsittää 88 Shikokun saaren rannikoilla sijaitsevaa temppeliä, sekä kyseisten temppelien taiteeseen, jolla on paljon yhteyksiä Intiaan. Samoin teos on kattava opas matkittulle pyhiinvaellusreitille sekä yleisesti japanilaisen temppelimatkailun ”etikettiin”.

Pyhiinvaellusreitit ja shingonin kuvausta ryydittävät kahden pyhiinvaelluksen tehneen suomalaisen päiväkirjamerkinnot, jotka kommentoivat ja täydentävät temppeleiden esittelyä ja tuovat kuvauksiin kokijan äänen. Kommentoijat ovat Itä-Suomen yliopiston Japanin kielen ja kulttuurin yliopistonlehtori Terttu Rajala ja hänen miehensä, fysioterapeutti ja iaidōn eli miekankäsittelytaidon opettaja Pasi Hellsten.

Johdannon mukaan teos on tarkoitettu myös oppaaksi ”japanilaisen kulttuurin ytimeen, jossa legendat ihmeitätekevästä munkista [Kōbō-daishista] yhä elävät”. Koska teos keskittyy maallikkojen toimintaan, olisi ehkä parempi sanoa, että kyseessä on opas yhteen maallikoille tarkoitettuun buddhalaisuuden harjoittamisen muotoon: miten henkilö, joka ei ole munkki tai nunna, voi pyrkiä todellisuuden oivaltamiseen taivaltamalla Kōbō-daishiin pyhiinvaellusreitit.

Japanin buddhalaisuuden varhaishistoriaan kuuluva munkki Kūkai opiskeli ajan tavan mukaan Kiinassa. Hän tutustui siellä vajrayanabuddhalaiseen koulukuntaan, jossa valaistumista tavoiteltiin kokeneen ohjaajan johdolla resitoimalla ”toden sanaa” eli mantraa, todellisuuteen viittaavaa sanaa tai lausetta, ja tukemalla resitaatiota tietyillä käden ja sormien liikkeillä (skr. *mudrā*) sekä todellisuuden kuvallisilla representaatioilla, mandaloilla. Koulukunta tunnetaan nimellä *zhenyan*, japaniksi *shingon*. Molemmat nimitykset on johdettu sanskritin termistä mantra. Koulukunnan tavoitetta voi valaistumisen lisäksi kutsua todellisuuden oivaltamiseksi, sillä *zhenyan* opettaa maailman olevan todellisuudessa Buddhan kosminen ruumis. Tämän oivaltaminen, ja Buddhan ”ruumiiseen” sulautuminen, tai oikeammin sen tiedostaminen, että ihminen on luonnostaan osa tuota ruumista ja vain tietämättömyys estää häntä näkemästä tätä, on *zhenyan*- ja shingonbuddhalaisien harjoitusten tavoite.

Oivalluksen yhteydet zenbuddhalaisuuteen ovat ilmeiset. Erojakin on, sillä shingonbuddhalaisuus tukeutuu erilaisiin ”auttajiin”, joita zen ei tunnusta. Yksi näistä on bodhisattva Kokūzō-butsumu (skr. *Ākaśagarbha*). Hän oli yksi kahdeksasta merkittävimmästä varhaisbuddhalaisesta ”valaistuneesta olennot”, bodhisattvasta, jotka antoivat lupauksen olla astumatta nirvaanaan, lopullisen valaistumisen tilaan, ennen kuin kaikki elävät olennot ovat valmiita siihen.

Kokūzō-butsumua esittävä veistos löytyy monesta Shikokun pyhiinvaellusreitit temppeleistä. Syy hänen suosionsa löytyy Kūkain elämäkertaperinteestä. Kertoman mukaan Kūkai resitoi nuoruudessaan Kokūzō-butsumusta kertovaa *sūtraa* (mantraa), jolloin tämä ilmestyi hänelle ja kehotti häntä lähtemään opiskelemaan Kiinaan. Shingonbuddhalaisuuden alku palautuu näin Kokūzō-butsumuun, johon Kūkai vaikuttaa myöhemmin elämässään samastuneen tai ”sulautuneen”, mikä antaa todellisuuden, Buddhan kosmisen ruumiin, oivaltamiselle sekä ruumiillisen että ihmeenomaisen ulottuvuuden. Muita Kūkaihin liittyviä ihmekertomuksia ovat esimerkiksi tarina keisari Sagan parantumisesta vuonna 810 Kūkain toimittamien shingonbuddhalaisien riittien jälkeen.

Shingonbuddhalaisuus tulkitsee syntymääjankohtansa, Heian-kauden (794–1192), tavoin shintolaisia piirteitä, erityisesti *kameja*, buddhien ja bodhisattvojen ilmentymiksi tai ”jäljiksi” (*suijaku*) Japanissa. Pyhiinvaellusreitillä oleva luola, jossa Kūkai perimätiedon mukaan meditoi 790-luvulla, on merkitty yleensä shintolaiseksi tulkitulla *torii*-portilla. Samanlaiseen pragmaattiseen uskonnon käsittämiseen viittaa se, että 88 pyhiinvaellustemppeleiden joukossa on muutama zenbuddhalainen ja puhtaan maan koulukunnan temppeleitä. Näin yli tuhat vuotta vanha shingon korostaa sekä moderniinkin länsimaiseen että tyypillisesti japanilaiseen tapaan, että mahdollisuus todellisuuden oivaltamiseen ei mitenkään rajoitu shingoniin.

Maallikoille, mutta myös munkeille ja shingonbuddhalaisuudessa toistaiseksi harvinaisille nunnille, yksi tärkeä oivalluksen tavoittelemisen tapa on pyhiinvaellus. Sille ei ole yhtä ainoaa oikeaa reittiä, vaan vaellukselle voi lähteä mistä temppelistä hyvänsä, ja sen voi tehdä useassa osassa, kävellen tai autolla, jolla pääsee kaikkiin temppelihin tai ainakin hyvin lähelle niitä.

Wai Lwin Moen mukaan pyhiinvaeltajan tavallinen motiivi lähteä matkaan ei kuitenkaan ole valaistuminen vaan se, mistä japaniksi käytetään termiä *genze riyaku*, käytännön hyöty. Pyhiinvaeltaja uskoo – tai toivoo – vaeltamisella saavansa Kōbō-daishilta apua jossakin omaan tai läheisen elämään liittyvään asiaan, eritoten sairaudesta paranemiseen. Pyhiinvaellus voidaan tehdä myös kiitokseksi parantumisesta, tai se voi olla ”vain” kulttuuriturismia tai luontomatkailua.

Pyhiinvaellusreitin temppelit muistuttavat kuitenkin pyhiinvaellukseen sisältyvän syvän filosofis-eettisen puolen. Pyhiinvaellusreitin varrella on kyltti, jossa kysytään, miksi olemme täällä? Vastaus kuuluu: Jotta oppisimme tuntemaan itsemme. Miten se sitten tapahtuu? Buddhalaiseen tapaan shingonkin korostaa myötätunnon olevan keskeinen osa valaistumista tavoittelevan ihmisen toimintaa. Pyhiinvaelluksella myötätuntoa opettavat lukemattomat pyhiinvaeltajille kerrottavat tarinat, jotka painottavat pyyteetöntä antamista ja auttamista, sekä näihin liittyvät kertomukset siitä, miten Kōbō-daishi rankaisee niitä, jotka kieltäytyvät antamasta tai auttamasta. Vain myötätuntoinen voi valaistua tai oivaltaa.

Pyhiinvaellusreittiin liittyvä perimätieto tulkitsee reitin jakautuvan neljään ruumiin ja hengen ”harjoitustilaan”, *dōjōhon*. Ensimmäisessä havahdutaan oivaltamaan todellisuuden luonne. Toisessa ryhdytään muuttamaan omia asenteita ja käytöstä. Kolmannessa saavutetaan yhteys todellisuuteen ja neljännessä sulaudutaan siihen. Analogia Buddhan opettamaan neljään jaloon totuuteen on ilmeinen. Sen painottaminen käytännön hyötyä etsiville pyhiinvaeltajille ilmaisee, että länsimaalaisten tapaan henkinen hyvinvointi (*kokoro no yutakasa*) kiinnostaa nykyään myös japanilaisia.

Sukupuolen teema on tekstissä viitteellisesti esillä useassa yhteydessä, kun puhutaan shingonille, buddhalaisuudelle ja Japanille ylipäättänsä tyypillisestä mieskeskeisyydestä. Monet temppelit ja niiden lähiympäristöt olivat pitkään naisilta kiellettyjä paikkoja. Toisaalta jo Kūkain kerrotaan esittäneen buddhalaisuudessa radikaalin ajatuksen, jonka mukaan elävä olento voi valaistua ja tulla bodhisattvaksi myös naisen hahmossa. Samoin Kōbō-daishista kertovien ihmetarinoiden joukossa on useita, joissa tämä tekee jonkin ihmeen naiselle, joka sen jälkeen ryhtyy nunnaksi. Tästä länsimaisittain ajatellen ristiriidasta – miksi shingon on niin miesvaltaista, vaikka Kūkaihin ja Kōbō-daishihin liittyy paljon naismyönteisyyttä – olisi ollut kiinnostavaa kuulla enemmän. Aihetta on tutkittu vain vähän.

Lopuksi hiukan kritiikkiä. Teoksen luvuissa on toistoa esimerkiksi pyhiinvaellustemppelien lukumäärän selityksissä ja matkailijoille annettavissa ohjeissa. Teoksen lopussa oleva sanasto on sinänsä hyödyllinen, vaikka jotkut käsitteet, kuten *mudrā*, puuttuvatkin. Johdannossa olisi kuitenkin voinut mainita sanastosta. Nyt terminologiaa tuntematon lukija voi jäädä ihmettelemään tekstissä selityksittä käytettyä sanastoa. Aikajana Japanin historiallisista kausista olisi myös ollut avuksi lukijalle, joka ei suoralta kädeltä osaa ajoittaa Japanin historiallisia kausia. Kiinalaisen T’ang-dynastian nykyinen kirjoitusasu on Tang.

Mitä terminologiaan tulee, en ole ihan vakuuttunut, että jumala(tar) tai jumaluus on paras käännös nimitykselle kami. Toki tällainen samastus on tavallista, suomeksi puhutaan sujuvasti esimerkiksi Amaterasusta Auringon jumalattarena. Varsinkin termi jumala on kuitenkin suomeksi hyvin kristillisesti latautunut sana, joka voi synnyttää vääriä mielle yhtymiä. Jumala-käsite ei myöskään tavoita kami-käsitteen kaikkia puolia, vaikkapa näkemystä Fujivuoresta tai, Havaijin japanilaisten keskuudessa, George Washingtonista kamina. Voima, mahti, henki tai haltia olisivat osuvampia käännöksiä. Esimerkiksi temppelilegendoissa viitataan useasti rakennuspaikan, yleensä vuoren, kamin suopeuteen rakentamiselle. Suomalaisessa kansanperinteessä vastaava tehtävä on paikanhaltialla. Myös *arhat*-nimityksen kääntäminen buddhalaiseksi pyhimykseksi jää mietityttämään. Tunnetusti *arhat* tarkoittaa kirjaimellisesti arvollista ja viittaa täydellisesti valaistuneisiin olentoihin. Vastaavia käsitteitä on muutamia muitakin.

”Kauneusvirheistä” huolimatta Kōbō-daishin jalanjäljissä on lukemisen arvoinen avaus eizeniläiseen japanilaiseen elettyyn buddhalaisuuteen ja taiteeseen. Pyhiinvaelluksesta ja Japanista kiinnostuneelle se on pintaa syvemmälle menevä matka- ja samalla käytösopas. Se sopii myös oppaaksi buddhalaisen taiteen tai luontomatkailun harrastajalle. Shingonbuddhalaisuuden pääpiirteet tuntevalle se on mielenkiintoinen ”kertauskirja”, joka haastaa pohtimaan omaa aiempaa tietämystä vajrayanabuddhalaisesta traditiosta Japanissa. Teoksen voi lukea myös ”eksoottisena” matkakirjana, joka herättelee pohtimaan japanilaisen henkisyiden konkreettisia ja mentaalisia ilmenemismuotoja.